

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Kriminalita mládeže, její příčiny a důsledky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Vypracoval:
Tomáš Hönig

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Kriminalita mládeže, její příčiny a důsledky“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 25. 03. 2011

.....

Tomáš Hönig

Poděkování

Děkuji panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Tomáš Hönig

OBSAH

Úvod	2
1. Kriminalita - základní pojmy	4
1.1 Kriminalita obecně	4
1.2 Vymezení základních pojmů	6
1.3 Motivy páchaní trestné činnosti	8
1.4 Specifické znaky trestné činnosti mládeže	9
1.5 Přehled druhů trestné činnosti mladistvých	11
2. Příčiny kriminality mládeže	13
2.1 Osobnostní příčiny	13
2.2 Sociální příčiny	15
2.2.1 Vliv rodiny	15
2.2.2 Vliv školy a školního prostředí	16
2.2.3 Vliv společnosti a vrstevníků	18
2.2.4 Vliv médií	20
3. Důsledky kriminality mládeže	22
3.1 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy	22
3.2 Opatření ukládána mladistvým	23
3.2.1 Výchovná opatření	23
3.2.2 Ochranná opatření	24
3.2.3 Trestní opatření	25
3.3 Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let	27
3.4 Probační a mediační služba	28
3.5 Důsledky kriminality mladistvých v kontextu současné společnosti	29
4. Kriminalita mladistvých v praxi	32
4.1 Případová studie / kazuistika jako výzkumná metoda	32
4.2 Kazuistiky mladistvých	34
4.3 Zhodnocení případových studií	38
Závěr	42
Resumé	44
Anotace	45
Seznam použité literatury	46
Seznam příloh	48

Úvod

Jedním z nejzávažnějších problémů v boji s kriminalitou je trestná činnost mládeže. Kriminalita mládeže, jako součást kriminality vůbec, je negativní sociální jev charakterizovaný porušováním právního řádu. Trestná činnost mládeže se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. To je dáno stupněm psychického a somatického vývoje, zkušenostmi i motivy k páčání trestné činnosti.

Mladiství páčají častěji trestnou činnost se spolupachateli a ve skupině. Trestná činnost je ve většině případů páčána pod vlivem momentální situace, kdy převládá emotivní motivace oproti rozumové. Častým impulsem pro páčání trestné činnosti je v řadě případů alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, nedostatečná je i příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Trestná činnost se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení. Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem, než je tomu u dospělých. Mladí pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. automobily, motocykly, videa, televizory, mobilní telefony, alkohol, cigarety, zbraně apod.). Motivem páčání trestné činnosti bývá finanční a majetkový prospěch bez ohledu na legitimitu prostředků k jeho dosažení. Trestná činnost mladistvých je vážným společenským problémem, proto by se jejímu snižování a omezování měla v budoucnu věnovat ještě větší pozornost než doposud.

Lze také říci, že současná společenská deviace má svůj základ ve skupině mládeže. Kriminalita mladistvých narůstá a snižuje se věk pachatelů trestných činů. Struktura trestné činnosti mladistvých je velmi různorodá a v poslední době doznala podstatných změn, zejména v posunu ke kvalifikovaným a závažnějším formám páčání kriminality v oblasti násilné, majetkové a mravnostní trestné činnosti, jenž je ovlivňována vývojovými prvky osobnosti a existencí kriminogenních faktorů.

Problematiku odpovědnosti mládeže za protiprávní činy upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který nabyl účinnosti 1. 1. 2004. Tato norma umožnila odlišit trestní politiku od dospělých.

Umožňuje kvalifikovaně postihnout nezákonné jednání mládeže. Současně byly zrušeny trestněprávní normy, jak v trestním zákoníku, tak v trestním řádu. Právní úprava zacházení s mladistvými byla oddělena, neboť dosavadní systém je dostatečně nechránil před vlivem zkušenějších pachatelů.

Velmi důležitým bodem v boji proti kriminálnímu chování mladistvých je prevence, jejímž smyslem je předcházet výskytu a šíření sociálně patologických jevů. Dále pak včas přerušit účinky rizikových činitelů a podpořit ochranné faktory specifické pro danou fázi životního cyklu a vychovávat mladé lidi k tomu, aby se naučili nést odpovědnost za své jednání včetně nesprávného chování. Mladistvý pachatel by si měl uvědomit, že za své jednání bude potrestán. Trest má sledovat především nápravu pachatele, ne jeho zničení.

Cílem bakalářské práce je popsat nejčastější příčiny vedoucí ke kriminálnímu chování mládeže a důsledky, které z tohoto kriminálního jednání plynou. V závěrečné části bych pak chtěl uvést několik kazuistických příkladů, ukazujících na příčiny kriminality mládeže a pokusit se o zhodnocení případových studií dokladujících kriminalitu mládeže z pohledu jejich příčin. V práci jsem využil obsahovou analýzu dostupných materiálů a jednotlivé případové studie.

1. Kriminalita - základní pojmy

1.1 Kriminalita obecně

Jedním ze závažných sociálně patologických jevů současné doby je kriminalita. Tato je chápána jako výskyt trestného chování, daný souhrnem trestných činů spáchaných ve společnosti, které jsou postihovány příslušnými právními normami. Jde o protispolečenské chování jedinců, kteří se vydali cestou nekonformního jednání. Zde můžeme rozlišit kriminalitou zjevnou a latentní. O kriminalitu zjevnou jde v tom případě, kdy se tato stává předmětem trestního řízení a Policie ČR tyto případy registruje v policejních statistikách. Naproti tomu latentní kriminalita sice reálně existuje, avšak je blíže neurčená. Má na ni vliv například důvěra v Policii ČR nebo obava ze msty pachatele.

V České republice došlo po roce 1989 k prudkému nárůstu kriminality. Tato skutečnost je přičítána procesu transformace společnosti, urbanizaci, migraci a demografickým změnám. Objevují se i nové jevy kriminality, jako je například terorismus, organizovaný zločin, ničení životního prostředí, trestné činy využívající nebo poškozující výpočetní techniku, finanční kriminalita. Vliv na kriminalitu mají také biologické faktory zločinnosti, a to dědičnost, psychologické struktury osobnosti, fyziologické poruchy a vývojové vady. Mezi sociální faktory patří zejména prostředí, kulturní podmínky a výchova. Se svou osobností se člověk nerodí, ale osobnost se vytváří po celý život v procesu zvaném socializace. V tomto procesu dochází k sociálnímu posilování pozitivních vlastností. Docházet by také mělo k sociálnímu trestání těch vlastností, které sociální prostředí netoleruje.

Kriminalita se stala celosvětovým problémem, stává se fenoménem dnešní doby, který produkuje sama společnost. Kriminalita jako delikventní chování může narušovat organizovaný život společnosti, ohrožuje potřeby a zájmy společnosti. Tento fenomén je veskrze negativní, a proto musí být účinně kontrolován a nejlépe zcela eliminován. Mezi formální instituce kontroly patří Policie ČR, státní zastupitelství, soudy, vězeňství a mezi neformální instituce rodina a veřejnost.

Stav kriminality je v naší zemi natolik sledovaným tématem, že je zde také za jednu z priorit považován neustálý průzkum veřejného mínění, kde se má občan možnost svobodně vyjádřit k aktuálnímu pocitu bezpečí v dané době. Kritériem spokojenosti se dále může stát přístup k občanovi, vhodnost zvolené prevence, ale také aktivita při řešení vzniklých situací.

Pokud však naše společnost projevuje zájem o kriminalitu jako takovou, je nutné si nejprve položit otázku v souvislosti s příčinou tohoto stavu. Jaké jsou tedy příčiny vzniku kriminality, a nevytváří naše společnost sama podmínky pro její vznik? Celkově můžeme konstatovat, že kriminalita je sociálně patologický jev, jehož přítomnost zaznamenávají všechny společnosti a tímto se stává i celosvětově zatěžující součástí života. Je tedy důležité a žádoucí si dokázat odpovědět na mechanismus vzniku tohoto jednání člověka, kdy se část občanů snaží velice aktivně dodržovat veškeré zásady a normy pro žádoucí chování a část občanů tímto chováním pohrdá. Svým patologickým jednáním následně zapříčiňuje samotný vznik kriminality.¹⁾

Pokud se tedy zaměříme na samotného jedince, musíme kriticky zhodnotit, že samotnou příčinou pro vznik jeho negativního jednání může být otázka jeho morálky, psychiky v citové a racionální oblasti, vlastnosti a úroveň jeho právního vědomí. Celkově lze tedy říci, že jde o souhrn veškerých osobitých vlastností člověka. Záleží tedy na každém konkrétním jedinci a jeho přístupu k otázce volby řádného života ve společnosti a formování vlastní osobnosti. Zamyslíme-li se následně nad samotnými příčinami vzniku těchto negativních okolností, můžeme jejich počátky přičítat rovněž negativním výchovným vlivům v rodině, následně i ve školním prostředí, ale také v nekontrolovaných volnočasových aktivitách jedince. Pokud hovoříme o mládeži, je zde velké nebezpečí spočívající v negativním ovlivňování ze strany vrstevníků, kteří již například zkušenosti s pácháním trestné činnosti mají. Předpokladem k ovlivňování vzniku těchto příčin se u mládeže stává především budování kladného přístupu k žádoucím hodnotám.

1) Kuchta, J., Válková, H. a kol., Základy kriminologie a trestní politiky, C. H. Beck, Praha 2005, s. 1-8

1.2 Vymezení základních pojmů

Základní pojmy související s kriminalitou patří do běžné, námi zcela známé a automaticky používané slovní zásoby. Abychom správně porozuměli této problematice je však potřeba tyto pojmy jasně vymežit.

Kriminalita (zločinnost) je úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech. V současné právní úpravě jde o trestné činy, které se dělí na přečiny a zločiny, u mladistvých se jedná o provinění. Kriminalita byla a je ve většině společností chápána jako negativní, škodlivá a nebezpečná, jak pro jedince, tak pro celou společnost. Její výskyt signalizuje řadu negativních sociálních důsledků. Společnost ji chápe jako ohrožující, snaží se jí předcházet a pokud možno eliminovat. Patologičnost projevů je však nutno chápat v historickém a kulturním kontextu. Co je v jedné společnosti chápáno negativně a označováno za patologické, nemusí být za patologické označováno ve společnosti jiné. Kriminalita na rozdíl od menších prohřešků a poklesků, jako je lež, drzé či vzpurné chování až po asociální chování (např. šikana), je považována za skutečně sociálně patologický jev.

Pojem nejširší je pojem **sociálně patologické jevy (negativní společenské jevy)** neboť zahrnuje i jevy, které se v negativním smyslu odchyľují od norem a hodnot akceptovaných danou společností. Jde například o závislosti (na návykových látkách, hracích automatech), prostituci, sebevražednost, záškoláctví, útěky z domova, anarchismus, rasismus, xenofobie, apod..

Širší pojem (a zároveň mladší) oproti kriminalitě je pojem **delikvence**, obecně označující protiprávní jednání. V kriminologické literatuře se objevil na konci devatenáctého století (Joly, 1899, Fouiller, 1897, 1899). Zahrnuje dva druhy jednání. Za první jsou to delikty (i civilní delikty), tedy skutky, které zahrnují odpovědnost za náhradu škody v občanském právu a za druhé je do delikvence zahrnována prekriminalita.

Prekriminalita jsou činy jinak trestné, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, pokud by ji spáchaly osoby starší, by byly považovány za trestné činy. V Československu do roku 1950 to bylo do čtrnácti let věku dítěte, od roku 1950 se o prekriminalitu jedná do dovršení patnácti let věku dítěte.

Mládež - jedná se o sociální skupinu osob, která je v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže specifikována jako **děti mladší patnácti let a mladiství**. Obecně lze tedy konstatovat, že pojmem mládež lze označit všechny osoby mladší 18 let.

Dítě (osoba) mladší patnácti let je terminologie užívaná trestním právem. V trestním řízení jde o fyzickou osobu před dovršením patnácti let věku, která spáchala čin jinak trestný a není trestně odpovědná. Trestní řád tuto kategorii osob označuje jako „*osoby, které pro nedostatek věku nejsou trestně odpovědné*“. V občanskoprávním řízení jim však lze uložit ochrannou výchovu.

Mladistvý je pojem trestněprávní označující fyzickou osobu. Postavení mladistvého je vázáno na dobu spáchání trestného činu. Mladistvou je osoba ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém dovršila osmnáct let věku. Obecná (plná) trestní odpovědnost pachatele nastává den následující po dni, ve kterém osoba dovršila osmnáct let věku. Na trestání mladistvých se vztahuje zákon č. 218/2003 S., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2004.

Osoba blízka věku mladistvého je pojem trestněprávní. Věkem blízkým věku mladistvého je chápáno období mezi 18. a 19. rokem života fyzické osoby. Pokud pachatel spáchal trestný čin v tomto věku, použije se při výměře trestu institut polehčující okolnosti a fakultativně se uplatní i zvláštní způsoby řízení proti mladistvému a specifika při výkonu trestu odnětí svobody a ochranné výchovy.

Trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Trestné činy dělíme na přečiny a zločiny, kdy přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let a zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Provinění - trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

1.3 Motivy páchání trestné činnosti

Motivaci páchání trestné činnosti u dětí a mládeže lze jen těžko přesně stanovit. Téměř vždy se jedná o nevyzrálé osobnosti, které ani samy neví, proč trestnou činnost vlastně spáchaly. Natož pak, aby přemýšlely nad následky svých činů.

„Mladí lidé se dnes rodí do světa, který se překotně mění, který klade na mladou generaci nebývalé požadavky, a který před ně zároveň rozprostírá rozsáhlé menu možností, ale i omezení. To, že schopní kráčejí v tomto dynamickém světě rychle a dravě vpřed (využívajíce možností, které se jim nabízejí a do jejichž účelného používání jsou zasvěceni a katapultováni svým rodinným zázemím a školní erudicí), zároveň znamená, že se vzdalují těm, co stojí na místě či se pomalu, se zastávkami a zpětnými oklikami mátožně pohybují k nejasným perspektivám. Před mladými jsou moderní společnosti konzumu rozprostírány lákavé požitky a materiální hodnoty, o které je možno (snad až nutno) usilovat. Jejich dosažení je však reálné pouze pro část populace, nikoliv však pro převážnou část lidí ze spodních pater sociálního žebříčku. Těm se předkládané možnosti, cíle a produkty často musí jevit jako fata morgana, jsou totiž jakoby na dosah, ale stále se jich nelze zmocnit. Tento pocit je pro mladistvé (budoucí) delikventy frustrující. A jestliže navíc odvozují svou lidskou hodnotu pouze ze systému „mít“ a ne ze skrytějšího a lidsky hodnotnějšího „být“, pak (z jejich úhlu pohledu) jim nic jiného nezbyvá než se přičinit o „přerozdělení“ materiálních statků. K tomuto řešení je často vede také rodinná (asociální či kriminální) tradice, degradující etiketizační tlak „společensky aprobovaného“ sociálního okolí a vlastní, pozitivní výchovou neregulované osobnostní vybavení. Kriminalita mladých lidí je však často nezralá, romantizující, často naplněná odérem dobrodružství a neschopná odolat inspiraci okamžiku.“²⁾

Nedostatek odpovědnosti, neúcta k hodnotám a majetku druhých, neúcta k životu a zdraví, nerespektování pravidel společnosti, ani jejich autorit, touha po poznávání něčeho nového, mnohdy i nebezpečného, a zejména pak toho, co již všichni zkusili a já ne, snaha prosadit se v partě, případně stát se vůdcem party - to vše může být motivem ke spáchání trestného činu.

2) Holas, J., Večerka, K.: Základní rysy delikvence mladistvých v ČR, čtvrtletník Kriminalistika, č. 3/2007

Jednou z hlavních příčin určitě bude konzumní způsob života, kdy se mladiství snaží získat věci, které vidí v reklamách a jsou jim podbízeny jako nepostradatelné, přestože jsou pro ně finančně nedostupné. V důsledku toho, aby věc, po které touží, získaly, seženou si na ni prostředky páčáním trestné činnosti.

Dalším motivem je snaha vyrovnat se vrstevníkovi z hmotně zajištěnější rodiny, který například chodí ve značkovém oblečení, má nejnovější model mobilního telefonu nebo MP3 přehrávače. Pro ně nejjednodušším způsobem, jak si na tyto věci vydělat, je páčání trestné činnosti.

Mezi další nejzávažnější motivace páčání trestné činnosti patří touha demonstrovat sílu, a to většinou pod vlivem televize, počítačových her a internetu, kde je hrubá síla i násilí prakticky normální. Toto a touha ukázat se před svými spolužáky, kamarády nebo členy party, pak vede k páčání trestné činnosti, a to zejména namířené vůči slabším jedincům, mladším dětem, ženám a starým či bezmocným osobám. Touha po poznání něčeho nového, nevyzkoušeného a hlavně zakázaného, je motivem k páčání trestných činů drogového charakteru.

Samozřejmě jako každé chování i asociální chování má nějaké důvody a většinou slouží k uspokojení určitých potřeb. Jsou to:

- potřeba získat materiální prostředky, tyto získává páčáním trestné činnosti,
- potřeba uniknout z aktuální nepříznivé nebo nebezpečné situace,
- potřeba seberealizace, nenajde-li mladistvý ocenění a uznání v sociálně přijatelnější situaci, roli nebo sociálně přijatelnějším způsobem,
- potřeba citové jistoty a bezpečí může být uspokojována náhradním způsobem,
- potřeba stimulace, kdy potřebného vzrušení je docilováno nežádoucím způsobem.

1.4 Specifické znaky trestné činnosti mládeže

Způsob páčání trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován (jeho psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi a zkušenostmi). V tomto směru

se mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti, ke kterým zejména patří:

- výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem, než u dospělých,
- trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině,
- příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu,
- chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení,
- konání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení cíle,
- na páchání trestné činnosti mladistvých má velký vliv alkohol, případně jiná návyková látka, která zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty,
- mladiství pachatelé jednají více emotivně než rozumově, trestná činnost je páchána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace
- při opakování trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti,
- při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří, o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny,
- pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí (např. auta, motocykly, videa, radia, oblečení, alkohol, cigarety, léky, apod..)
- věci získané trestnou činností skupinou mladistvých jsou velmi brzy rozdělovány mezi její členy, kdy je při rozdělování patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině,
- některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatele, např. se snižující se objasněností jednotlivých typů trestných činů se zvyšuje podíl dětských a mladistvých pachatelů.

1.5 Přehled druhů trestné činnosti mladistvých

Trestná činnost mladistvých je velmi rozmanitá. „Majetková trestná činnost dětí a mládeže je naprosto převažující formou chování těchto věkových skupin. Podle policejní evidence jsou to v posledních letech konkrétně (v pořadí od nejčetnějších k méně četným trestným činům):

- krádeže věcí z aut,
- krádeže aut,
- podvody,
- krádeže kol,
- vloupání do víkendových chat,
- vloupání do bytů,
- zpronevěra
- krádeže v bytech,
- vloupání do obchodů,
- vloupání do restaurací.“³⁾

Mladí pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. automobily, motocykly, DVD přehrávače, počítače, televizory, mobilní telefony, oblečení, zbraně, alkohol, cigarety, léky apod.). Věci získané krádežemi buď sami užívají, nebo a to je nejčastější, je prodávají. Popřípadě, kradou-li v partě, tak si je rozdělují. Při dělení je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti. Dalšími trestnými činy, které mladiství nejčastěji páchají, jsou:

- vydírání,
- omezování osobní svobody,
- porušování domovní svobody,
- znásilnění,
- pohlavní zneužití,

3) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 2003, s. 148

- neoprávněné užívání cizí věci,
- zatajení věci,
- poškozování cizí věci,
- výtržnictví,
- sprejerství,
- nedovolená výroba drog pro jiné,
- nedovolená výroba drog pro sebe,
- nedovolené ozbrojování,
- maření výkonu úředního rozhodnutí,
- dopravní nehody z nedbalosti,
- ublížení na zdraví z nedbalosti,
- podpora a propagace hnutí,
- šíření poplašné zprávy,
- neoprávněné držení platební karty,
- týrání zvířat,
- překupnictví a přechovávání,
- podílnictví, atd., vybráno z policejní statistiky.

2. Příčiny kriminality mládeže

Zásadním faktorem pro určení příčin a podmínek kriminality mládeže jsou zejména zvláštnosti ve vývoji mladého člověka a prostředí, ve kterém se tento člověk pohybuje. Toto jsou faktory, na základě kterých se u mladého člověka vytváří postoj k druhým lidem, jeho systém hodnot a celkové začlenění do společnosti.

„Rozhodující roli při formování osobnosti má rodina, přátelé a známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Nezanedbatelný vliv má však i škola, kamarádi a další. Negativní vývojové vlivy pak nejcitlivěji zasáhnou oblast psychiky člověka, tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti.“⁴⁾

Faktory, které napomáhají nebo nějakým způsobem ulehčují páchaní trestné činnosti, nazýváme podmínkami, působícími v daném období a čase na osobu páchající trestnou činnost, jsou to tzv. kriminogenní faktory. Jako nejzávažnější příčiny vedoucí k páchaní kriminálních činů mladistvými, jsou nedostatky a celkově špatná výchova v rodině, špatné školní prostředí, vliv závadové party a v neposlední řadě vliv médií. Největší podíl na vytvoření osobnosti člověka má však vždy druhý člověk, a to zejména u mladých lidí, tudíž si myslím, že mladý člověk bude nejvíce ovlivněn výchovou v rodině, školním prostředím a svými vrstevníky, mezi kterými se nejčastěji pohybuje.

2.1 Osobnostní příčiny

Osobnost člověka jako taková, je v odborné literatuře vykládána mnoha různými způsoby, a to jak z pohledu jejího poznávání, tak i z pohledu jejího ovlivnění, například při výchově. Charakter, vůle, temperament a schopnosti jsou prvky vytvářející osobnost. Osobnost člověka je vždy jedinečná a neopakovatelná, je to v podstatě to čím se každý člověk odlišuje od ostatních lidí. Každý člověk si v rámci své osobnosti vytváří vlastní cíle, zaujímá pozici mezi ostatními lidmi ve společnosti, projevuje se, vyjadřuje to, kým je, ovládá sám sebe.

4) Chmelík, J.: Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži, 2. rozšířené vydání, MV ČR, Praha, 1998, s. 7

„Předsudky o typické osobnosti kriminálně se chovající mládeže trpí jak veřejnost, tak masová média. Tyto předsudky pravděpodobně souvisí s jinými občanskými postoji, s celkovou frustrací společnosti, resp. s pocitem životní spokojenosti lidí. Ještě významnější je, že také ve všech zařízeních, v nichž se soustavně pracuje s rizikovou mládeží, má personál rovněž ustálenou představu o typické osobnosti klienta. Každou osobnost člověka pak ovlivňují další faktory, a to genetické vybavení osobnosti a případné psychické poruchy. Tyto faktory společně s vlivem negativní výchovy mají na osobnost velmi často podstatný význam, zejména u osobnosti delikventních osob. Člověk, který se dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždy narušenou morálku.“⁵⁾

„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností. Dítě se v průběhu vývoje učí diferencovat žádoucí a nežádoucí chování i vhodnost jednání ve vztahu k určité situaci. Nejde jen o to, aby dítě příslušné normy znalo, ale aby se podle těchto norem chovalo. Zpočátku jej korigují rodiče, později je dítě schopné regulovat své chování samo, i když jej právě nikdo nekontroluje. Signálem dosažení tohoto stádia socializace je schopnost reagovat pocitem viny, když dítě udělá něco, o čem ví, že je to špatné.“⁶⁾

Mladý člověk je nevyzrálý, nemá ještě žádné vlastní zkušenosti, chybí mu právní vědomí, a proto nedokáže zhodnotit nebezpečnost a mnohdy ani následky svého chování a jednání. Zejména pak v období puberty bojuje proti všemu a všem. Toto období je zřejmě nejsložitějším obdobím v dětství a dospívání. Má většinou problémy sám se sebou, se svým začleněním do rodiny a svého nejbližšího okolí, ale i celé společnosti. Nevnímá okolí, je přecitlivělý, odmítá poslouchat i dobře míněné rady, za každou cenu se snaží prosadit především své názory. Přitom se snaží odlišit od ostatních, vyniknout, jak ve společnosti svých kamarádů a spolužáků a nezapadnout ve své partě. Poté dochází k tomu, že se dopouští trestné činnosti za použití té nejhrubší síly. A to jak při páchání majetkové trestné činnosti, např. bezdůvodné ničení zařízení nějakého objektu, do kterého se vloupal, tak i při útoku proti jiné osobě.

5) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 2003, s. 51-57

6) Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, Praha 2008, s. 779

Přítom dochází k daleko závažnějšímu následku, než kvůli kterému byl útok veden, například těžké ublížení na zdraví nebo smrt, přestože chtěl pachatel původně odcizit například mobilní telefon nebo jakoukoliv, někdy i zanedbatelnou finanční částku.

„Delikventní chování je přímo vysvětlováno jako pokus člověka s nízkým sebehodnocením zvýšit pocit vlastní hodnoty kriminálním činem v podmínkách, které mu neumožňují, případně blokují běžnou, společensky přijatelnou formu potvrzování vlastní hodnoty studijními výsledky, prací, sportovními výkony, úspěšně realizovaným vztahem k člověku opačného pohlaví, založením rodiny atp.. Kriminalita by z tohoto hlediska byla jakýmsi obranným mechanismem Já, který spouští nepříznivé sociální prostředí.“⁷⁾

Mladý člověk se při příchodu do dospělosti přizpůsobí konformitě společnosti a od páchaní trestné činnosti upouští. Kriminalita u mladých lidí bývá spíše epizodického charakteru a v dospělosti se již kriminálních činů nedopouští.

2.2 Sociální příčiny

2.2.1 Vliv rodiny

„Rozhodující úlohu ve výchově mají rodiče. Rodiče mají být osobním životem a chováním příkladem svým dětem.“⁸⁾

Rodina je proto jedním z hlavních činitelů, která svým selháním umožní delikventní chování dítěte. Velký vliv na vývoj mladého člověka má prostředí rodiny, ve které vyrůstá. Zde získává první informace a vzory chování, na základě kterých se utváří jejich osobnost. Jak víme, dítě se hlavně učí napodobováním svých vzorů, což jsou v raném věku jeho rodiče. Dále pak přebíráním vzorů chování a ztotožňováním se s chováním svých rodičů, ve kterých se vidí, jsou mu vzorem a snaží se být jako oni. Pokud ovšem rodiče ve svém chování selžou, je zákonitě, že dítě si vzoru jejich chování toto zakóduje jako normu. To znamená, že pokud jsou problémy v rodině řešeny násilím nebo některý z rodičů páchá trestnou činnost, případně využívá dítě k páchaní trestné činnosti, ke které ho následně vede, tak dítě toto bere jako zcela normální.

7) Matoušek, O., Kroftová, A.: *Mládež a delikvence*, Portál, Praha 2003, s. 56

8) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, § 32

Stejně tak vnímá dítě i situace, kdy rodiče nebo jeden z nich, jsou vlivnými a bohatými osobami, jsou ve společnosti preferovány a zajišťují např. předškolnímu nebo školskému zařízení, které jejich dítě navštěvuje, různé sponzorské dary nebo jiné výhody, pak zaměstnanci těchto zařízení většinou upřednostňují i tyto děti před ostatními, přehlížejí jejich přestupky, netrestají je, apod.. Takové dítě pak přirozeně nabývá přesvědčení, že ve svém životě může zkusit prakticky vše a také mu vše projde bez následků.

„Mladý člověk si má z rodinné výchovy odnášet do života především správný vztah a úctu k základním hodnotám a principům společnosti. Neplní-li rodinná výchova takovou funkci, jsou již tím dány větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Výskyt kriminality je vyšší u mládeže z rozvrácených rodin. Tak je tomu i u rodin, kde dítě postrádá citový vztah a zájem o jeho život, jeho problémy, i když po materiální stránce nestrádá.

Za základní kriminogenní faktory v rodině proto můžeme označit tyto:

- rozvrácená rodina,
- závislost rodičů na alkoholu nebo jiných drogách,
- kriminalita členů rodiny,
- nepřiměřená výchova dítěte a mladistvého (přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost),
- lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k prospěchu, ke způsobu trávení volného času,
- pobyt dítěte v dětském domově,
- preferování podnikatelských a jiných aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dítěte.“⁹⁾

2.2.2 Vliv školy a školního prostředí

Dítě přechodem do školního prostředí ztrácí ve svém postavení na výlučnosti, kterou mělo v rodině. Dochází ke změně jeho životního rytmu, musí pravidelně vstávat, dodržovat řád školy, připravovat se na vyučování následujícího dne. Ve škole již nemá výlučné postavení jako v rodině, a je zde bráno jako jedno z mnoha.

9) Chmelík, J.: Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži, 2. rozšířené vydání, MV ČR, Praha 1998, s. 8-9

Vyžaduje se po něm, aby bylo ukázněné, pozorné a nerušilo ostatní. Zpočátku je vyučující tou největší autoritou ve školním prostředí. Postupem času tak, jak se dítě stále více sbližuje se spolužáky a začleňuje se mezi ně, stává se samo autoritou, která je protiváhou spolužáků.

„Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou učitelé v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů. V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí.“¹⁰⁾

Problém upřednostňování, případně zatracování dětí v našich školách není určitě řídkým jevem. Často dochází k tzv. zaškatulkování dítěte, tzn., že pokud dítě dostane nálepku potíživou, začlení se ke skupině stejně označovaných spolužáků. Časem takové dítě zjistí, že ať udělá cokoli v snaze dostat se z této škatulky, je stejně přehlíženo nebo hodnoceno záporně. V ten okamžik se dítě uzavře do sebe nebo se začne projevovat delikventním chováním, ať už se jedná např. zpočátku o vyrušování ve vyučování, zesměšňování ostatních dětí, později případně i vyučujícího. Toto může pokračovat drobnými krádežemi věcí spolužáků a násilnými projevy vůči spolužákům, což může vyústit až v šikanu některých, zejména slabších spolužáků. Toto vše může zapříčinit nevhodné chování vyučujícího ve třídě. Ale i naopak to, že vyučující preferuje určitou skupinu žáků a ve třídě označí dle něj neperspektivní žáky nebo žáka. O tohoto žáka neprojevuje zájem, následkem toho může dojít k jeho šikanování ze strany vyvolených spolužáků, neboť tito se domnívají, že jej mohou beztrestně napadat, neboť jako normu toto přebírají od vyučujícího.

Pokud již dojde k asociálnímu chování dětí ve škole, je pro ostatní děti impulsem, jak jsou nastavena pravidla ve škole, to jak probíhá vyšetřování a jaké tresty jsou následně uděleny přestupcům. Důležité je, aby trest byl spravedlivý a přiměřený závažnosti přestupku, jednoduše, aby se všem měřilo stejným metrem.

10) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 2003, s. 75

Je zcela nevhodné a zvláště pro děti nepochopitelné, když v případě stejného přestupku je jedno dítě potrestáno a druhé dítě z preferované skupiny dětí, je potrestáno buď nižším trestem, nebo dokonce není potrestáno vůbec a jeho přestupek je přehlédnut. Tím dochází u dětí k tomu, že trestanému dítěti začne být všechno jedno a v páchání přestupků či později trestných činů pokračuje s vědomím, že stejně bude vždy a za všechno trestáno. Naopak v preferovaném dítěti, které nebylo nikdy trestáno, maximálně mu bylo pouze domlouváno, roste přesvědčení, že ať udělá cokoliv, dopadne to pro něj relativně dobře.

Dalším důležitým a nezanedbatelným momentem v rámci jak školní, tak i předškolní docházky je spolupráce takového školského zařízení s rodiči. Pokud dojde k asociálnímu chování ve škole, měla by škola takové chování včas podchytit a ve spolupráci s rodiči zkusit ihned najít řešení vzniklých problémů. Jestliže však škola nebo rodiče, a to z jakýchkoliv důvodů, těmto problémům nevěnují dostatečnou pozornost, dítě si toto opět vyhodnotí jako normální a i nadále se chová dle svých zvyklostí. Možná někdy je to pro něj dokonce i popud, že může zkusit zajít i za tyto hranice. Pocit beztrestnosti z něj dělá mezi kamarády i spolužáky někoho nadřazeného, někoho, kdo může vše nebo alespoň více než ostatní.

„Za základní kriminogenní faktory ve školní výchově lze označit především tyto:

- nepravdělná školní docházka,
- špatný prospěch,
- nevhodné chování žáků k učitelům a učitelů k žákům,
- arogantní přístup učitele k žákům,
- špatná spolupráce rodičů se školou,
- nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy.“¹¹⁾

2.2.3 Vliv společnosti a vrstevníků

Tak jako každý člověk je za svůj život členem nějaké sociální skupiny, a to i několika současně, tak i dítě se stává zcela určitě členem nějaké vrstevnické party. Podstatné však je, z jaké rodiny dítě pochází.

11) Chmelík, J.: Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži, 2. rozšířené vydání, MV ČR, Praha 1998, s. 10

Pokud rodina nefunguje tak, jak by měla, poté je pro dítě z této rodiny vrstevnická parta určitě důležitější, než pro dítě z funkční rodiny, kde je mu poskytována přiměřená podpora a jsou mu přiměřeně vytyčeny mantinely jeho chování. Začlenit se do vrstevnické party je velice obtížné pro každé dítě, snaží se projevit před ostatními jako osobnost, která dokáže obstát, a která se plně ztotožňuje s cíly a hodnotami, danými partou.

Dítě, které nemá oporu v rodině, a tímto je poznamenáno, se s určitostí bude snažit daleko více, aby obstálo a aby bylo do party přijato, než dítě z funkční rodiny. Tyto děti z nefunkčních rodin se velice lehce dostávají do vlivu party, a pokud se jedná o partu delikventní mládeže, jsou velice rychle zneužity vůdcem party a případně celou partou k jejich zapojení do páchaní protiprávních činů. V některých případech je dokonce jakousi podmínkou přijetí do party spáchání trestného činu. Dítě, které se chce do party začlenit za každou cenu, se tomuto téměř vždy podrobí.

Vznik delikventní party je podmíněn prostředím, ze kterého členové party vycházejí a většinou se vytváří ze spolužáků ve škole. Méně již vznikají vrstevnické party v bydlišti dětí, a to zejména na městských bydlištích. Tímto dochází ke ztrátě sociální kontroly nad touto skupinou, její členové přestanou navštěvovat školská zařízení a chovají se dle svého žebříčku hodnot. Většinu času pak tráví v hernách, na diskotékách, v různých klubech nebo v restauračních zařízeních. V okamžiku, kdy na tento způsob života nemají dostatek finančních prostředků, uchýlí se k páchaní trestné činnosti. Nejprve začnou drobnými krádežemi, poté může dojít k organizovaným krádežím vloupáním do objektů a v neposlední řadě si mohou začít obstarávat prostředky na svůj způsob života loupežemi, tzn., že užijí násilí proti druhému člověku.

Další možnou příčinou delikventního chování party může být nuda. Děti většinou nemají žádné koníčky, nechodí sportovat, nenavštěvují žádné kroužky nebo jiné mimoškolní aktivity. Pak dochází k tomu, že parta takových dětí se prostě nudí, a pak vymýšlí, jak se zabavit. Nasnadě je prostě něco provést. Tyto děti vlastně považují za zábavu to, že někdo něco ničí, rozbíjí apod.. Nemají žádný respekt vůči hodnotám, ani vůči dospělým, takže napomenutí takového chování se spíše setká se smíchem a pohrdáním nebo mnohdy i hůře - nadávkami nebo dokonce fyzickým napadením. Silnější jedinci, případně vůdčí jedinec, v partě pak jenom proto, aby se předvedl před ostatními členy party, jak je „dobrý“, že na něj jen tak někdo nemá, spáchá jakýkoliv trestný čin.

Půjde a něco rozbije, vykrade auto a co hůře, protože se chce předvést, fyzicky napadne slabšího člověka, a to zcela bezdůvodně. Tyto případy ve většině končí těžkou újmou na zdraví, byť prakticky nebyl žádný důvod k napadení. Nicméně člen party se potřeboval ukázat před ostatními členy z party, která jej samozřejmě ještě hecuje, jaký je to tvrdák. Tímto většinou takovýto člen party získává autoritu, případně se sám stává vůdčí osobností.

„Jistá část mladých lidí má k dobrému společenskému uplatnění horší přístup, než jistá část mladých lidí. Handicapem jsou zatíženy děti narozené málo kvalifikovaným rodičům; děti, o které rodiče málo dbali; děti žijící na přelidněných perifériích velkoměst; děti docházející nepravidelně do nepřilíš dobrých škol, atp..”¹²⁾

“Cesta vzhůru po společenském žebříčku totiž vyžaduje kvalitní vzdělání, náležitou poslušnost pozic v zaměstnání, případně vhodný sňatek, vhodný okruh přátel a známých, vhodnou strukturu zájmů, vhodný způsob trávení zájmů, vhodný způsob trávení volného času, atd..

Společensky handicapovaní dospívající, kteří potřebným finančním ani sociálním kapitálem nedisponují, si hledají cesty náhradní, rychleji vedoucí ke zdánlivě stejnému cíli - společenskému úspěchu. Společnost se jim ovšem zmenšuje na okruh nejbližších známých a společenský úspěch se redukuje na jeho symboly: oblečení, motorky, auta, peníze, známosti s atraktivními dívkami, nahánění strachu slabším.”¹³⁾

2.2.4 Vliv médií

Vliv médií, v první řadě televize a v dnešní době především prostřednictvím internetu, má v současné době na chování dítěte, a to zejména delikventní chování, významný vliv. Toto jsou dvě média, která jsou dětmi nejvíce sledována. Jsou vlastně dětem nejvíce dostupná, každá rodina má doma televizi, kterou si dítě zapne při příchodu ze školy a programy si volí dle vlastního výběru. Dnes jsou již ve většině rodin i počítače s připojením na internet, který je dětem také snadno dostupný.

12) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 2003, s. 85

13) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 2003, s. 85

Rodiče tak vlastně ani netuší, co jejich děti v televizi sledují nebo co vyhledávají na internetu, případně, s kým jsou prostřednictvím internetu propojeny.

Děti těmto médiím věnují daleko více svého volného času, než ostatním aktivitám, jako je například četba literatury, sport, návštěva kulturních zařízení, různé koníčky apod.. Jak v televizi, tak i na internetu, případně v počítačových hrách, se kromě reklam, které děti a mládež ovlivňují, objevuje stále více a více násilí a brutality. Dítě se pak může domnívat, že použitím násilí proti druhému se mu nemůže nic stát, protože jak ve filmu, tak i v počítačových hrách jsou hrdinové nezranitelní, nebo s několika životy, ba dokonce někdy i nesmrtelní. Toto pak podněcuje k brutálnímu chování a používání násilí jako zcela běžné věci.

Dále to vede k tomu, že dítě je zcela mystifikováno a není vlastně ani samo schopno rozlišit realitu od fikce. Toto poté vede k delikventnímu chování dítěte, a to zejména dítěte, na které rodiče nemají čas, je vychováno televizí a počítačem, hlavně počítačovými hrami. Z těchto si pak přebírá vzory a dle těchto vzorů se pak samo chová. Takovéto chování však může mít nedozírné následky, nad kterými dítě samozřejmě nepřemýšlí. Vlastně ani nemůže, neboť právě v počítačových hrách, u kterých děti tráví asi nejvíce svého volného času, se tímto nikdo nezabývá. Jejich hrdinové mohou všechno a prakticky se jim nic nestane. Dítě toto pak přebírá pro svůj život. Především pak v partě, kde děti rozebírají různé typy a strategie počítačových her, nebo vypráví, co kdo a v jakém filmu viděl, se snadno stává to, že si děti také chtějí vyzkoušet reakci ve skutečnosti. Bohužel pak nejsou ojedinělé případy, kdy při takovýchto pokusech parta dětí usmrtí nějakého domácího mazlíčka nebo jiné zvíře, které je partě dostupné.

Daleko tragičtější jsou ovšem ty případy, kdy si chtějí děti vyzkoušet sami na sobě jednání svých počítačových nebo filmových hrdinů a toto jednání pak mnohdy končí těžkými úrazy s doživotními následky a v nejednom případě dokonce jejich smrtí nebo smrtí jiného dítěte z party, případně dítěte - slabšího jedince, kterého si parta pro svou zábavu vyvolí.

„Vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný, než vliv živých lidí, s nimiž děti a mládež tráví čas.“¹⁴⁾

14) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 2003, s. 105

3. Důsledky kriminality mládeže

3.1 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy

Podle trestního zákoníku není trestně odpovědný ten, kdo v době spáchání činu nedovrší patnáctý rok svého věku. Dnem 1. 1. 2004 nabyt účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tato norma umožnila odlišit trestní politiku od dospělých. Umožňuje kvalifikovaně postihnout nezákonné jednání mládeže.

Odpovědnost mladistvého

„1) Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

2) Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.“¹⁵⁾

Trest je zákonem stanovený právní následek za protiprávní chování. Při ukládání trestu mladistvému se přihlíží i k možnostem vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého. Při výměře trestního opatření mladistvému se jako k polehčující okolnosti přihlíží k tomu, že pachatel:

- úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého,

15) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 5

- poskytl zadostiučinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň z části způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním,
- po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu trestné činnosti již nedopustí.

3.2 Opatření ukládaná mladistvým

Tato problematika je upravena v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.

Druhy opatření pro mladistvé:

- *výchovná opatření,*
- *ochranná opatření,*
- *trestní opatření.*

3.2.1 *Výchovná opatření*

Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou být k dosažení účelu tohoto zákona uložena mladistvému výchovná opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let.¹⁶⁾

16) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 15

Výchovnými opatřeními jsou:

- *dohled probačního úředníka*
- *probační program* (sociální výcvik, psychologické poradenství, vzdělávání, apod..)
- *výchovné povinnosti* (mladistvému se např. uloží, aby bydlel s rodiči nebo vykonal společensky prospěšnou činnost)
- *výchovná omezení* (mladistvému se uloží, aby se nestýkal s určitými osobami, nenavštěvoval některé akce, apod..)
- *napomenutí s výstrahou* (provádí soud)

3.2.2 Ochranná opatření

Ochrannými opatřeními jsou *ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova*. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými. Ochrannou výchovu lze uložit pouze podle tohoto zákona, ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty se ukládají podle trestního zákoníku.¹⁷⁾

Ochranná výchova

Ochrannou výchovu soud pro mladistvé ukládá v případě, že o výchovu mladistvého není řádně postaráno v jeho vlastní rodině, nebo v rodině, v níž žije, nebo byla-li dosavadní výchova mladistvého zanedbána, nebo neposkytuje-li prostředí, v němž mladistvý žije, záruku jeho náležité výchovy. Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku.

17) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 21

3.2.3 Trestní opatření

Trestní opatření představují nejpřísnější druh trestněprávních následků provinění a zahrnují v sobě negativní hodnocení provinění a osoby mladistvého.

Jsou považována za krajní prostředek, a proto zákon zakotvuje institut upuštění od uložení trestního opatření a institut podmíněného upuštění od uložení trestního opatření.

Trestní opatření, která soud pro mladistvé může mladistvému uložit, jsou:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžité opatření,
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem jeho výkonu,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) domácí vězení,
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- k) odnětí svobody nepodmíněné.¹⁸⁾

Ústavní výchova

Je-li dítě ohroženo a soud pro mládež rozhodl o předběžném opatření, může toto opatření trvat tři měsíce. V rámci předběžného opatření, které je ihned vykonatelné, je dítě umístěno do Diagnostického ústavu pro děti a mládež, nejdéle na dobu šesti týdnů. Poté, není-li předběžné opatření zrušeno a následuje-li nařízení ústavní výchovy, jsou děti umístěny do Dětského domova se školou, nebo do Výchovného ústavu. V síti výchovných ústavů jsou ještě speciální oddělení pro děti, které páchají obzvláště závažné činy, opakovaně kradou nebo vraždí.

18) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 24

Výchovný ústav

Vybral jsem si výchovný ústav v Ostravě - Hrabůvce. Na jeho příkladě bych rád demonstroval, jak výchovný ústav pracuje. Kapacita zařízení je 60 dětí, rozdělených do osmi výchovných skupin. Cílovou skupinou jsou chlapci a děvčata ve věku 15 - 18 let (případně 19 let) s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou, případně s usnesením o předběžném opatření. Výchovný ústav má tři pracoviště, skládající se z oddělení pro chlapce (4 výchovné skupiny po 8 chlapcích), oddělení pro dívky (2 výchovné skupiny po 8 dívkách) a oddělení pro děti s extrémními poruchami chování vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči (2 výchovné skupiny po 6 chlapcích).

Obsahové zaměření činnosti výchovného ústavu:

- poskytování plného přímého zaopatření umístěným dětem,
- výchovně vzdělávací, reedukační a resocializační činnost s dětmi.

Plné přímé zaopatření dětí:

Jedná se o celoroční nepřetržitou péči v poskytování ubytování, stravování, ošacení. Dále je dětem poskytována péče sociální, zdravotní, poradenská.

Vzdělávání dětí:

Na odděleních v Ostravě - Hrabůvce a ve Frýdku - Místku probíhá vzdělávání dětí mimo ústav v běžných školách a učilištích v okresech Ostrava, Opava, Karviná, Frýdek - Místek.

Na oddělení v Polance nad Odrou probíhá vzdělávání dětí přímo na oddělení na základě individuálních učebních plánů vypracovaných kmenovými školami dětí. Děti, které se nevzdělávají, jsou na všech odděleních zařazeny do pracovních výchovných skupin. Těmto dětem je nabízena možnost krátkodobých pracovních příležitostí ve spolupráci s pracovními agenturami a soukromými firmami dle nabídky trhu práce.

Reedukační a resocializační činnost s dětmi:

Probíhá na všech odděleních za přímé účasti speciálních pedagogů, vychovatelů a asistentů vychovatelů.

Cílem je:

- snaha pomoci dětem vytvořit náhled na svou osobu, rodinu, vlastní problémy a selhávání, pomáhat dětem hledat řešení jejich problémů,
- snaha připravit děti pro jejich dospělý život a pomoci dětem při jejich odchodu z ústavní péče.

V této oblasti je velmi důležitá spolupráce s rodiči nebo osobami odpovědnými za výchovu dětí. Při práci s dětmi je kladen důraz na individuální přístup ke každému dítěti, na vzájemnou komunikaci a spolupráci mezi pedagogy a dětmi a rovněž také na samostatnost a spoluzodpovědnost dětí za vhodné chování a jednání.

Personální zajištění:

Za jednotlivá oddělení zodpovídají vedoucí vychovatelé. O děti pečují speciální pedagogové, psycholog, za každou skupinu zodpovídají dva skupinové vychovatelé (muži a ženy). Noční dozor u dětí vykonávají asistenti vychovatelů. Sociální péči poskytují dětem sociální pracovníci. Odbornou péči zajišťují externě: dorostový lékař, psycholog, psychiatr a dle potřeby odborní lékaři. Celodenní stravování je dětem zajištěno vlastní školní jídelnou. Provoz výchovného ústavu dále zajišťují úseky: ekonomický, provozní, personální.¹⁹⁾

3.3 Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let

Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko - psychologického vyšetření, tato opatření:

- výchovnou povinnost,
- výchovné omezení,
- napomenutí s výstrahou,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- dohled probačního úředníka,
- ochrannou výchovu.

19) <http://www.vum.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=4>

3.4 Probační a mediační služba České republiky

Mladistvý pachatel má možnost své provinění řešit pomocí PMS. Úředníci a asistenti PMS působí v oblasti alternativního řešení trestné činnosti. Působí jako zprostředkovatelé jednání mezi poškozenými a pachateli trestných činů tak, aby byly konflikty urovnány a nahrazena škoda. Proviněný si také trest může odpracovat formou obecně prospěšných prací (dále jen OPP). Mladistvému může soud vyměřit 50 až 200 hodin. Práci je klient povinen vykonat ve svém volném čase, osobně, bezplatně, a to nejpozději do jednoho roku od nařízení výkonu trestu OPP soudem.

Dohled probačního úředníka

Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.

Účelem dohledu probačního úředníka je:

- sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,
- odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.²⁰⁾

Probační program

Probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.

20) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 16

Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.²¹⁾

3.5 Důsledky kriminality mladistvých v kontextu současné společnosti

Mladí pachatelé si mnohdy při páchání své trestné činnosti vůbec neuvědomují důsledky svého chování, které pro ně samotné, ale nejen pro ně, i pro celou společnost, mohou mít nedozírné následky. Mladý člověk si neuvědomuje, že při páchání nějakého trestného činu se dostává do pozice, kdy za tento čin bude nějakým způsobem sankcionován.

Odnětí svobody je vždy aktem velice významným v životě mladistvého delikventa. Možností uložení trestu odnětí svobody, který je nejzávažnějším a také nejtvrdším možným trestem ukládaným v naší společnosti, je současně mladistvý pachatel potvrzen jako občan, ale již osobně odpovědný za své činy, které zákon označuje jako trestné činy.

Soudní řízení a rozsudek představují tak zejména pro mladistvého pachatele důležitou osobní zkušenost se společenským sankčním systémem a společenským hodnocením své osoby. Uložení nepodmíněného trestu mladistvému je pak jednoznačným potvrzením společenské škodlivosti jeho činu i jeho osoby, a proto důležitým životním mezníkem nejen z pohledu jeho osobního života, ale i z pohledu společnosti.

Uvězněním se mladistvý dostává na důležitou křižovatku svého dosavadního života, kdy by se měl zamyslet nad svým bývalým i budoucím způsobem života, jednáním, hierarchií hodnot a společenským zařazením, svými schopnostmi a možnostmi. Na jeho rozhodnutí závisí pak jeho další volní úsilí ovlivňující jeho chování ve výkonu trestu odnětí svobody, jeho spolupráci s vězeňským personálem, kontakty s minulostí a přípravu na budoucnost, tzn. z pohledu společnosti především to, zda se tato část jeho života stane epizodou v jeho další kriminální kariéře, či zda to bude počátek jeho vyrovnání se s vlastní delikventní minulostí a snahou se začlenit mezi společensky prospěšné občany.

21) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 17

Tomuto zlomu v životě mladistvého delikventa však předchází relativně dlouhá cesta ovlivněna mnohými faktory, které mají dlouhodobý či krátkodobý účinek, z nichž některé lze charakterizovat jako podmíněné více vlivy osobnostními, individuálními, jiné vlivy sociálními či přímo společenskými.

Mladistvý delikvent, jeho osoba i osobnost a jeho kriminální čin, je nejčastěji posuzován ze tří hlavních úhlů:

- zda delikventní jednání mladistvého je výsledkem především jeho individuálních zvláštností (včetně genetického vybavení) nebo výsledkem sociálního působení (rodiny, užšího či širšího sociálního okolí),
- zda se jeho osobnost a její projevy výrazně odlišují od společenského normálu, standardu - tj. zda kriminální čin byl vyústěním určitého způsobu života mladistvého delikventa, jež je v souladu s vlastnostmi jeho osobnosti, avšak samotný způsob života je výrazně odlišný od způsobu společnosti propagovaného, či zda je výrazným vybočením z jeho jinak společensky přijatelného chování, v rozporu s vlastnostmi jeho osobnosti,
- zda lze ovlivnit jeho další život (především jeho osobnost a její projevy) tak, aby se delikventní jednání již neopakovalo, příp. výrazně snížilo riziko jeho opakování - tj. zda lze zabránit recidivě jeho kriminálního chování.

Dále je také nutno znát, pro dokreslení osobnosti mladistvého v určitém společenském kontextu, zda delikventní projevy, za které je mladistvý trestně stíhán, jsou v daném regionu v dané době velmi časté či zda jsou jevem výjimečným. Zda se trestného činu mladistvý dopustil sám nebo jako člen závadové skupiny, zda byl iniciátorem trestného činu či pod vlivem jiných osob atd., také vliv drog včetně alkoholu a popis kriminogenní situace je důležitým zdrojem informací.

Kriminalita a další sociálně patologické jevy velmi úzce souvisejí se stavem společnosti, jsou jeho trvalou součástí, citlivě reagují na společenské změny, problémy a způsoby jejich řešení a současně z jejich popisu a hodnocení lze usuzovat na kvalitu společnosti, jejich regulativů i na další možný vývoj. Z tohoto pohledu je současná situace kriminality mládeže, jejího podílu na dalších sociálně patologických jevech - např. prostituci, hazardních hrách, narkomanii, ale i potulce, alkoholismu, rasismu, členství v závadových partách a problémových sektách apod. značným společenským problémem a zralá na radikální společenská řešení včetně důrazných preventivních opatření.

Problematika sociálně patologických jevů u mládeže se v posledních letech dynamicky vyvíjí, a proto některé nové nebo nečekaně se rozmáhající jevy, které dříve nebyly společenským problémem, je možno popsat pouze na základě dílčích zkušeností z praxe. Rozsah prorůstání sociálně patologických jevů do chování dětí a mládeže je nepochybně závislý na těchto skutečnostech:

- na kvalitě vnitřních regulativů chování (ta závisí především na kvalitě socializačního procesu zejména v prostředí rodiny, školy a nejbližším sociálním okolí včetně volnočasových aktivit),
- na kvalitě vnějších regulativů, tj. na intenzitě a funkčnosti formální kontroly (prováděné školou, policií, justicí, výchovnými zařízeními apod.) i neformální kontroly (prováděné členy rodiny, osobami blízkými, spolužáky, sousedy, vrstevníky, atd.),
- na objektivní sociální situaci ve společnosti (včetně společensky propagované hierarchie hodnot, možnostech a kvalitě kultury).

Vedle recidivy trestné činnosti z hlediska společenské škodlivosti je nejdůležitějším problémem četnost, dynamika a struktura trestné činnosti mladé generace (dětí ve věku 6 - 15 let, mladistvých od 15 do 18 let). Harmonický a nerušený rozvoj každé společnosti a její další budoucnost jsou zajištěny právě zdravým, harmonickým a nedelikventním vývojem mladé generace. Výchovný proces a formování mladé generace pozitivním směrem neprobíhá a ani nemůže probíhat automaticky, a to ani za ideálních společenských podmínek. Této problematice musí být věnována soustavná pozornost ze strany všech státních, hospodářských a společenských orgánů, organizací a institucí.

4. Kriminalita mladistvých v praxi

4.1 Případová studie / kazuistika jako výzkumná metoda

„Případová studie / kazuistika (z lat. *causus*, „případ“) je považována za metodu heuristickou (nalézající), ilustrační i verifikační (dokumentační, ověřovací). Je také chápána jako popis jednotlivých případů a může se týkat jedince, skupiny lidí nebo instituce (Maňák, Švec, Švec, 2005).“²²⁾

„Jak uvádí Hendl (2005), v případové studii jde o detailní studii jednoho případu nebo několika málo případů. Jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Případové studie v pedagogickém výzkumu často nemívají výzkumný účel, bývají zaměřené diagnosticky a na základě rozpoznané diagnózy se stanoví edukační proces. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům.“²³⁾

„Také případová studie má své výhody a nevýhody (Cohen, Manion, Morrison, 2005):

Výhody:

- komplexní pohled na věc,
- výsledkem jsou data, která mohou být interpretována různými způsoby, což může rovněž přispět ke komplexitě pohledu,
- výsledky mohou být krokem k dalšímu působení na osobu nebo skupinu.

Nevýhody:

- výsledky nejsou obecně platné,
- výsledky jsou těžko přezkoumatelné,

22) Skutil, M. a kol.: Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství, Portál, Praha 2011, s. 108

23) Skutil, M. a kol.: Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství, Portál, Praha 2011, s. 108-109

- může se objevit osobní zaujatost s následným zkreslením výsledků,
- náročná příprava postupu.²⁴⁾

Typy případových studií:

„Osobní případová studie. Jde o podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Pozornost se věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události (užívání drog, rozvod). Zkoumají se možné příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah. Může jít také o zachycení celého života. Pak mluvíme o historiích života. Avšak i takové historie kladou důraz na určitý aspekt života jedince.

Studie komunity. Zkoumá se jedna nebo více komunit ve městě nebo celé město. Pro takové studie se někdy používá označení sociografie. Popisují se a analyzují vzorce hlavních aspektů života komunity (politické aspekty, práce, volný čas, rodinný život atd.) a provádí se jejich komparace.

Studium sociálních skupin. Jde o zkoumání jak malých přímo komunikujících skupin (rodina), tak větších difuzních skupin (zaměstnanecká skupina). Tyto studie popisují a analyzují vztahy a aktivity ve skupině.

Studium organizací a institucí. Zkoumají se firmy, školy, odborové organizace, implementace programů a intervencí, kultura organizací, procesy změn a adaptací. Cíle jsou různorodé - hledání nejlepšího vzorce chování, zavedení určitého typu řízení, evaluace, zkoumání procesů změn a adaptace.

Zkoumání programů, událostí, rolí a vztahů. Studie se zaměřují na určitou událost (překrývání s 3 a 4). Zahrnují např. analýzu interakce učitele a žáka, konfliktu rolí, stereotypů, adaptace.²⁵⁾

24) Skutil, M. a kol.: Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství, Portál, Praha 2011, s. 109

25) Hendl J.: Kvalitativní výzkum, Portál, Praha 2008, s. 102-103

„**Kazuistika** byla metodou používanou nejprve v lékařství (šlo o souhrn klinických pozorování průběhu určité choroby u jedince či skupiny nemocných), ale dnes se jí využívá také v pedagogice a v psychologii.

Kazuistika je metoda podrobného popisu a výkladu konkrétního individuálního případu. Popisuje se v ní aktuální stav jedince a hledají se příčiny tohoto stavu v obsáhlém kontextu souvislostí. Na základě rozboru a srovnávání jednotlivých kazuistik se vyvozují společné projevy, příčiny studovaných jevů a léčebné, terapeutické či pedagogické přístupy, které lze aplikovat u obdobných případů.“²⁶⁾

Metody sběru dat:

Metody sběru dat závisejí na typu studie, kterou provádíme. V případové studii lze použít šest následujících zdrojů dat: dokumentace aktuálních událostí, archivní záznamy, dotazování, zúčastněné a nezúčastněné pozorování, analýzu produktů.

Níže uvedené kazuistiky jsou vytvořeny studiem dokumentů, kdy vzhledem k ochraně soukromí mladistvých a nezletilých dle zákona č. 218/2003 Sb., zákona č. 141/1961 Sb., zákona č. 101/2000 Sb. není možno uvádět konkrétní jména, případně další informace, které by umožnily tyto osoby identifikovat. Tyto informace ohledně ochrany soukromí mladistvých a nezletilých jsou uplatňovány v trestním řízení a účastníci trestního řízení jsou o tomto poučováni. Poučení je uvedeno v příloze č. 1, příloze č. 2, příloze č. 3, příloze č. 4.

4.2 Kazuistiky mladistvých

Kazuistika 1

Mladistvý LB ve věku 17 a půl roku, žijící v krajském městě, studující střední školu, v několika případech nabídl drogu svým kamarádům. Jednalo se o marihuanu. Uvedenou drogu nabídl i osobám mladším 18 let. K těmto činům docházelo vždy při trávení volného času poblíž místa bydliště. Z dostupných dokumentů vyplývá, že LB v době, kdy se dopouštěl protizákonného jednání, měl s užíváním drog experimentovat.

26) Skutil, M. a kol.: Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství, Portál, Praha 2011, s. 112-113

Uváděl, že k marihuaně se dostal náhodou a to tím, že ji našel. Tuto skutečnost však není možno ověřit. Tato informace je pouze sdělena od mladistvého LB a není dále ověřena dalšími svědeckými výpověďmi. Zřejmé je však to, že se nejednalo pouze o ojedinělý experiment s drogou. Dle zadokumentovaných případů kouřil marihuanu a nabízel ji svým kamarádům po dobu cca dvou let.

Mladistvý LB byl za výše uvedené jednání uznán vinným z provinění Nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle ustanovení § 187 odst. 1, odst. 2 písm. b), trestního zákona a byl odsouzen k trestnímu opatření odnětí svobody v trvání jednoho roku dle ustanovení § 187 odst. 1, odst. 2, trestního zákona a § 33 odst. 1, zákona č. 218/2003 Sb.. Výkon tohoto trestního opatření byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 18 měsíců a dále mu bylo uloženo výchovné opatření, dohled probačního úředníka.

V uvedené době však neměl žádné výchovné problémy ve škole. Neměl žádné problémy s porušováním zákona. Aktivně se věnoval sportu. V rodinném prostředí nedocházelo k negativním vlivům. Jedná se o rodinu úplnou, nekonfliktní, starající se o děti s nastavenými pravidly. Rodiče mají vzdělání středoškolské, pracující jako zaměstnanci středně velkých firem. Nezastávají manažerské posty a zaměstnání není časově náročné nad rámec standardní pracovní doby. Tudíž nebylo zjištěno, že by mladistvý byl tzv. dítětem ulice.

Vzhledem k tomu, že mladistvému byl nařízen dohled probačního úředníka, byla sjednána frekvence konzultací a to jedenkrát týdně. Mladistvý se pravidelně od začátku dohledu dostavoval na konzultace. Po roce konzultací, při kterých docházelo k aktivní spolupráci mladistvého s probačním úředníkem, byla frekvence konzultací změněna na jedenkrát za dva měsíce. LB v průběhu dohledu dostudoval střední školu, kdy školou byl hodnocen dobře, prospěch byl průměrný, docházka na teoretickou i praktickou výuku byla dobrá, bez neomluvených absencí. Rovněž nebylo zjištěno, že by se dopustil dalšího trestního jednání. V průběhu konzultací však více jak rok nechtěl hovořit o své trestné činnosti, o okolnostech za kterých se tohoto jednání dopustil. Po absolvování studia dále docházel na mediační a probační službu s tím, že však již došlo k nedostavení se na konzultaci. Reagoval však na výzvu probační a mediační služby a při konzultaci uváděl, že byl pracovně mimo region a nemohl se dostavit. Dále uváděl, že výhledově se chce osamostatnit, hledá si vlastní bydlení.

Z výše uvedeného vyplývá, že spolupracoval s probační a mediační službou, sám si našel zaměstnání, začal vést řádný život. Tudiž uložený mu dohled plnil svůj účel. Dále se osvědčil i ohledně uloženého trestu ze strany soudu. V současné době není nijak řešen orgány činnými v trestním řízení.

Kazuistika 2

Mladistvý PS ve věku 16 let, žijící v krajském městě, studující střední odborné učiliště se opakovaně dopustil trestných činů krádeže vloupání do objektů, a to formou spolupachatelství s kamarádem stejného věku, se kterým trávil většinu volného času. Trestnou činnost páchal na stejném místě a objekt zájmu byl totožný. Uvedené trestné činnosti páchali společně v rozmezí jednoho měsíce, vždy stejným způsobem. Hodnota odcizených věcí byla mizivá oproti škodě vzniklé poškozením objektu. Mladistvý PS se svým jednáním dopustil provinění Poškození cizí věci dle ustanovení § 257 odst. 1, trestního zákona a Krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 písm. b), trestního zákona. Za výše uvedené, bylo rozhodnutím soudu, dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a), zákona č. 218/2003 Sb., upuštěno od uložení trestního opatření. Bylo mu však uloženo dle ustanovení § 11 odst. 2, zákona č. 218/2003 Sb. napomenutí a dle ustanovení § 15 odst. 1, odst. 2 písm. a), zákona č. 218/2003 Sb. mu bylo uloženo výchovné opatření, a to dohled probačního úředníka na dobu 1 roku.

Mladistvý PS pochází z úplné rodiny, nemá sourozence. Otec je nezaměstnaný, veden na úřadu práce dlouhodobě, nemá snahu začít pracovat. Soustavně požívá alkoholické nápoje. Matka je zaměstnána jako dělnice a požívá stejně jako otec alkoholické nápoje. Ani jeden z rodičů není agresivní a nepoužívá fyzické tresty. Otec byl dvakrát na protialkoholním léčení a matka je v péči psychiatrů z důvodu sebepoškození. Vztah mladistvého k rodičům je dobrý. Dle jeho tvrzení lépe vychází s matkou než s otcem.

Mladistvý neměl žádné problémy v průběhu absolvování základní školy. Následně přešel na střední odborné učiliště, které po roce ukončil z důvodu nezájmu o studium, dále přestoupil na jiné odborné učiliště, kdy začal studovat obor, který ho zajímal.

Studiem dokumentů bylo dále zjištěno, že mladistvý neužívá drogy a ani alkohol. Z důvodu užívání lehkých drog (marihuany) ze strany jeho přítelkyně se s touto rozešel. Později si našel novou přítelkyni, se kterou trávil většinu volného času, a tato na něj měla pozitivní vliv. Začal se méně zdržovat v místě bydliště rodičů, jelikož otec soustavně požíval alkoholické nápoje a matka se opakovaně snažila přestat pít, po prodělaném protialkoholním léčení začala opět pít.

Mladistvý PS v této době chodil na brigády za účelem splacení nákladů trestního řízení a uhrazení vzniklé škody poškozeným. Tyto náklady splácel v měsíčních splátkách, a to pravidelně. Rovněž se sám snažil bez odborné pomoci vyrovnat se stresem způsobeným neutěšenými rodinnými podmínkami. Přerušil i všechny své kontakty s bývalými kamarády, kteří na něj měli špatný vliv, nechal se jimi snadno ovlivnit, jelikož není vůdčím typem a kvůli kterým měl i problémy se zákonem. Intenzivněji se věnoval sportu, programování.

Mladistvý PS si rovněž plnil všechny podmínky uloženého dohledu. Dostavoval se řádně a včas na konzultace. Předkládal všechny vyžádané dokumenty, při jednáních byl otevřený, komunikoval o svých problémech, chtěl je řešit, hledal i pomoc u probačního úředníka. Z dokumentů dále vyplývá, že uložený dohled jednoznačně splnil svůj účel, mladistvý po celou dobu dohledu vedl řádný život, řádně spolupracoval s probačním úředníkem a plnil si veškeré své povinnosti. Toto vše i přes nepříznivé rodinné zázemí a je předpoklad, že se již v budoucnu vyhne páčání další trestné činnosti.

Kazuistika 3

Mladistvý MB ve věku 16 a půl roku, žijící na vesnici poblíž krajského města, student druhého ročníku střední školy s ekonomickým zaměřením se dopustil krádeže elektroniky z obchodu ve spolupachatelství, a to s dalšími dvěma mladistvými. K tomuto došlo v průběhu trávení volného času s kamarády, které poznal po té, co nastoupil na střední školu.

Z jeho výpovědi a z výpovědi dalších zúčastněných je zřejmé, že se nejednalo o strůjce nápadu, byl spíše do počtu. Sám ve své výpovědi uváděl, že se nechtěl dopustit trestného činu, ale zároveň nechtěl před ostatními vypadat jako srab a měl strach, že ho přestanou brát mezi sebe.

MB byl za uvedené jednání uznán vinným z trestného činu Krádež dle ustanovení § 247 odst. 1 písm. a), odst. 2, trestního zákona a odsouzen k trestu obecně prospěšných prací v rozsahu 150 hodin, dále mu bylo uloženo výchovné opatření, dohled probačního úředníka.

Mladistvý MB neměl žádné výchovné problémy ve škole. Nedopouštěl se porušování zákona, nebyl řešen ani přestupkovou komisí. Neměl žádný vyhraněný koníček, zajímal se o počítače, sportu se moc nevěnoval. Ze strany rodiny nebyl zjištěn žádný problém, jedná se o rodinu úplnou, fungující, pečující o děti. Rodiče mají vzdělání střední, pracující jako řadoví zaměstnanci.

MB se pravidelně jednou za čtrnáct dní dostavoval ke konzultacím u probačního úředníka. Na těchto konzultacích byl aktivní, o svém protiprávním jednání a důvodech spáchání hovořil. Uváděl, že se přestal s mladíky, s kterými se dopustil protiprávního jednání, stýkat. K výkonu uloženého trestu uváděl, že hodiny si odpracovává pod obecním úřadem, kdy dohled nad vykonáním uloženého trestu provádí pracovník z obecního úřadu a dále jeho matka, která pracuje v místě, kde on tyto práce vykonává. K tomuto sdělil, že je vlastně pod dvojí kontrolou a toto spíše považoval za přednost.

Mladistvý MB v průběhu dohledu dostudoval střední školu, kdy školou byl hodnocen velmi dobře, prospěch byl nadprůměrný, docházka byla bez neomluvených absencí. Nedopustil se dalšího trestního jednání. V současné době pracuje, osamostatnil se, a tedy uložený mu dohled probačního úředníka splnil svůj účel.

4.3 Zhodnocení případových studií

Kazuistika 1

Studiem dokumentů vyplývá, že v kazuistice č. 1 popisující mladistvého LB ve věku 17 a půl roku, který se dopustil provinění pro trestný čin Nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, jako jeden z důvodů páčání trestné činnosti byl nevhodně trávený volný čas a snaha experimentovat s drogou a být důležitý ve vrstevnické skupině, jelikož drogu pouze sám neužíval, ale nabízel ji i vrstevníkům. U mladistvého LB nebyl zjištěn v rodinném zázemí žádný negativní vliv.

Mladistvý LB v době činu neměl výchovné problémy ve škole. Důsledkem trestné činnosti mladistvého LB bylo jeho odsouzení k trestnímu opatření odnětí svobody v trvání jednoho roku. Výkon tohoto trestního opatření byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 18 měsíců a dále mu bylo uloženo výchovné opatření, dohled probačního úředníka. V průběhu trestního řízení a po něm aktivně spolupracoval s mediační a probační službou, dostudoval, začal pracovat. Ohledně uloženého trestu soudem se osvědčil a v současné době vede řádný život. Z této studie je zřejmé, že činnost orgánů v trestním řízení splnila svůj účel.

Kazuistika 2

V této kazuistice popisující mladistvého PS ve věku 16 let, který se dopustil provinění pro trestné činy Poškození cizí věci a Krádež, a to formou spolupachatelství bylo důvodů k páchání trestné činnosti několik. Opět lze uvést nevhodně trávený volný čas, vliv vrstevníků. Dále ze studia dokumentů vyplývá, že i rodinné zázemí není ideální pro nadměrné používání alkoholických nápojů ze strany rodičů. On sám nepije ani neužívá drogy. Ve škole nemá výchovné problémy.

V důsledku trestné činnosti mu bylo soudem uloženo napomenutí a výchovné opatření, a to dohled probačního úředníka na dobu 1 roku. Pácháním trestné činnosti způsobil škodu na cizím majetku. Vzniklou škodu byl nucen splácet poškozeným pravidelnými měsíčními splátkami, na tyto splátky si vydělával brigádami. V průběhu trestního řízení aktivně spolupracoval s probační a mediační službou, přerušil kontakty s osobami, se kterými se dopouštěl trestné činnosti. Začal se věnovat zálibám a koníčkům. Je tedy předpoklad, že díky dohledu probačního úředníka se již nedopustí další trestné činnosti, a to i přes nepříznivé rodinné zázemí.

Kazuistika 3

Tato kazuistika popisuje mladistvého MB ve věku 16 a půl roku, který se dopustil provinění, a to pro trestný čin krádeže ve spolupachatelství. Důvodem pro spáchání trestného činu byl značný vliv vrstevníků, kterým se chtěl na střední škole a příchodu do krajského města vyrovnat. Ve škole ani v rodině nepůsobily na mladistvého žádné negativní vlivy, nepil, neužíval drogy.

V důsledku páchaní trestné činnosti byl odsouzen k trestu obecně prospěšných prací v rozsahu 150 hodin, dále mu bylo uloženo výchovné opatření, dohled probačního úředníka. V průběhu trestního řízení spolupracoval, dostavoval se ke konzultacím u probačního úředníka, odpracoval si uložený trest. Uložený trest byl citelným zásahem do volného času odsouzeného a povinnost, aby osobně pracoval bez nároku na odměnu. Při splnění uloženého trestu aktivně a pozitivně plnila svou úlohu rodina mladistvého. V tomto případě rovněž činnost orgánů v trestním řízení splnila svůj účel.

Shrnutí:

Z uvedených případových studií vyplývá, že nejvýznamnější zastoupení při zjišťování příčin delikventního chování má vliv rodinného prostředí a vrstevníků. Z pohledu příčin delikvence v oblasti nevhodného vrstevnického uskupení a nevhodného školního prostředí z uvedených kazuistik vyplývá, že též značná část delikventních jedinců páchá své delikty ve spolupachatelství. Měli bychom však mít na vědomí, že působení v negativní vrstevnické partě je též podmíněno nedostatečným a nefunkčním rodinným prostředím, které nedokáže svému členu poskytnout dostatečné zázemí a uspokojit jeho potřeby, které pak má tendenci hledat právě ve vrstevnickém uskupení, které může být i negativního charakteru. Zmíněné případy ovšem neprokázaly přímý vztah nevhodného školního prostředí na výskyt delikvence jejich žáků.

Důsledků, které plynou pro mladistvého, ale i pro celou společnost, z důvodů páchaní jeho trestné činnosti, je několik. V první řadě je to uložení nějakého opatření. Tato opatření významně zasahují do života každého mladistvého. Pro mladistvého by toto mělo být dostatečným ponaučením, aby v páchaní trestné činnosti nepokračoval. Mladistvý si mnohdy vůbec neuvědomuje, že pácháním trestné činnosti může přijít o rodinu, přátele, kamarády, spolužáky, kteří se od něj odvrátí, protože se za něj budou stydět a nebudou s ním chtít mít nic společného.

Páchání trestné činnosti způsobuje také nemalé škody na majetku společnosti. Nejde jen o škody na majetku, ale i o škody na zdraví. Následné léčení stojí stát a celou společnost nemalé finanční prostředky. Společnost má především zájem na tom, aby se trestná činnost mladistvých, co nejvíce minimalizovala.

Celospolečenské negativní vlivy mají také svůj podmiňující význam při delikventních projevech, neboť například charakter a priority moderní doby, ekonomické a sociální postavení rodiny, sociální události, jako je úmrtí člena rodiny, nemoc, rozvod, měnící se struktura tradiční rodiny a výchovných stylů, nezaměstnanost, trestná činnost členů rodiny, ústavní výchova aj., ale i mediální působení a systém prevence mají též nesporný vliv na úroveň delikvence a kriminality.

Závěr

Celkový výskyt kriminality dětí i mladistvých je závažným celospolečenským problémem, jehož správné a efektivní řešení je velmi obtížné i s ohledem na skutečnost, že boj proti kriminalitě není záležitostí pouze orgánů činných v trestním řízení, ale závisí též na občanské angažovanosti, cílevědomé a koordinované spolupráci státních orgánů a společenských organizací.

Z pohledu úspěšnosti preventivních a represivních aktivit je delikvence a kriminalita závislá na množství specifických faktorů, jimiž jsou osobnost jedince, jeho existenční prostředí, celková společensko-kulturní, morální, politická a ekonomická úroveň a vyspělost, jakož i vývojové trendy dané doby. I trestně-právní systém má značný vliv na charakter těchto projevů.

Výrazným faktorem ovlivňujícím úroveň delikvence a kriminality je i charakter celospolečenského vědomí k úloze rodiny ve vztahu k výchově zodpovědného jedince, který je schopen adaptability na společenské role a požadavky. S tímto tvrzením souvisí přehled kasuistických případů a jejich následné zhodnocení v mé praktické části, ze které vyplývá, že největší podíl na příčinách vzniku delikventního chování má nevhodné rodinné prostředí, a to z poměrně širokého spektra jejích příčin. Velmi často se objevuje i souvislost delikventních projevů páchaných v rámci vrstevnického uskupení, což samozřejmě souvisí jednak s vývojovými aspekty dospívajícího člověka a zároveň s návazností na selhávající rodinný systém, který není schopen uspokojovat potřeby, jistoty a zázemí jedinci, který si je následně zajišťuje ve vrstevnické skupině.

I z výzkumných poznatků (provedených např. Sejčovou na Slovensku, Večerkou z Institutu kriminologie a sociální prevence) podložených zkušenostmi z praktického styku s delikventními jedinci lze tvrdit, že trestněprávně registrovaní mladiství pachatelé pocházejí převážně z nepodnětného a nestabilního rodinného zázemí, že jsou v rodinách formováni či spíše deformováni vychovateli bez etických a mravních předpokladů k výchově, osobami s nedostatečným vzděláním, s negativním vztahem k práci, s nezodpovědným přístupem k životu.

Rodinné zázemí je často poznamenáno různými druhy reálně existujících poruch (alkoholismus, kriminální zátěž, obecná asocialita v chování, neschopnost hospodařit s finančními zdroji, hádky apod.). Rodina se tak stává vlivným podnětem pro zahájení kriminální dráhy pachatelů, kteří mnohdy následují rodinnou tradici patologického jednání.

I přes omezené množství informací o kriminální kariéře pachatele, jeho předchozích asocialitách a výchovných poruchách plyne z analýzy kriminality mladistvých, že kromě většiny obžalovaných, jejichž delikvence má spíše charakter ojedinělých mladistvých výstřelků a prohřešků, vytváří se i skupina delikventních jedinců, kteří mají s plněním společenských norem systematické problémy.

Analýza kriminálních případů též ukázala, že by bylo v následujících obdobích prospěšné klást větší důraz na okolnosti, které souvisejí se spácháním konkrétních trestných činů. Zjištěné informace o pachatelích svědčí o natolik patologické situaci v rodinném a sociálním zázemí pachatele, že by bylo vhodné je blíže analyzovat a následně ve prospěch dotyčného udělat adekvátní, i nepopulární zásahy.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá problematikou spojenou s kriminalitou mládeže. Práce je rozdělena celkem do čtyř částí, ze kterých by mělo být možné seznámit se s danou problematikou a vytvořit si o ní alespoň částečný přehled, neboť se jedná o velice široké téma.

V první části jsem se věnoval kriminalitě obecně, vymezil jsem základní pojmy potřebné k osvojení dané problematiky, zabýval jsem se zde také motivy páchaní trestné činnosti, dále pak nejčastějšími trestnými činy páchanými mladistvými delikventy.

Ve druhé části jsem se zaměřil na samotné příčiny kriminality mladistvých, které jsem rozdělil na osobnostní a sociální. U sociálních příčin jsem se zejména zaměřil na vliv rodiny, školy a školního prostředí, společnosti a vrstevníků a vliv médií.

Ve třetí části bakalářské práce jsem zhodnotil důsledky, které plynou z kriminálního jednání mladistvých pachatelů. V této části bakalářské práce jsem uvedl trestněprávní důsledky vyplývající z kriminálního jednání mladistvých a zmínil jsem se zde také o sociálních důsledcích vyplývajících z tohoto kriminálního jednání.

Ve čtvrté části jsem uvedl několik kazuistických příkladů ukazujících na příčiny a důsledky kriminality mládeže. V další podkapitole jsem se snažil o zhodnocení případových studií dokládajících kriminalitu mladistvých z pohledu jejich příčin a důsledků páchaní trestné činnosti.

ANOTACE

Ve své bakalářské práci na téma „Kriminalita mládeže, její příčiny a důsledky“ jsem se věnoval problematice kriminality mládeže v naší společnosti. Cílem práce bylo popsat jednotlivé příčiny kriminálního jednání mladistvých pachatelů a s nimi spojené důsledky trestné činnosti mladistvých pachatelů. V závěrečné části jsem uvedl a zhodnotil několik případových studií ukazujících na příčiny a důsledky kriminálního jednání těchto pachatelů.

Klíčová slova

Kriminalita, sociálně patologické jevy, delikvence, dítě, mládež, mladistvý, trestný čin, provinění, rodina, vrstevníci, škola

ABSTRACT

In my bachelor thesis "Youth crime, its causes and consequences", I focused on questions of juvenile crime in our society. The thesis aim was to describe the various causes of criminal behavior of juvenile offenders and associated consequences of their activities. In conclusion I described and analyzed several case studies, which pointed to the causes and consequences of criminal behavior of the young offenders.

Keywords

Crime, social pathology, delinquency, child, youth, juvenile, crime, guilt, family, peers, school

Seznam použité literatury:

Právní předpisy, zákony:

JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6.

JELÍNEK, J.; MELICHAROVÁ, D.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5.

Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb.: Trestní zákon. 5. vydání. Praha: Armex, 2009. 128 s. ISBN 978-80-86795-72-0.

Úplné znění zákona č. 200/1990 Sb.: Přestupkový zákon. Ostrava: Sagit, 2009. 37 s. ISBN 978-80-7208-747-1.

Zákon č. 94/1963, o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Odborná literatura:

HELUS, Z.: *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2009, 286 s. ISBN 978-807367-628-5.

HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

CHMELÍK, J.: *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha: MV ČR, 1998, 2. rozšířené vydání.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 544 s.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

MÜHLPACHR, P.: *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: IMS Brno, 2003, 84 s.

SKUTIL, M.: *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008, 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

ZOUBKOVÁ, I.: *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002, 231 s. ISBN 80-86473-08-2.

Časopisy:

HOLAS, J., VEČERKA, K., *Základní rysy delikvence mladistvých v ČR*, čtvrtletník Kriminallistika, č. 3/2007.

Internetové odkazy:

<http://www.vum.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=4>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Poučení o ochraně soukromí mladistvých a nezletilých dle zákona č. 218/2003 Sb., zákona č. 141/1961 Sb., zákona č. 101/2000 Sb.

Příloha č. 2 - Poučení mladistvého podezřelého ze spáchání provinění

Příloha č. 3 - Poučení osoby mladší 15 let podezřelé ze spáchání činu jinak trestného

Příloha č. 4 - Poučení zákonného zástupce mladistvého podezřelého

Příloha č. 1

Poučení o ochraně soukromí mladistvých a nezletilých

dle zákona č. 218/2003 Sb., zákona č. 141/1961 Sb., zákona č. 101/2000 Sb.

Podle § 3 odst. 5 zákona číslo 218/2003 Sb. je v řízení podle tohoto zákona třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, a její soukromí, aby každá taková osoba byla chráněna před škodlivými vlivy, a při dodržení zásady, že je považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

Podle § 53 odst. 1 zákona číslo 218/2003 Sb. nestanoví-li tento zákon jinak, nikdo nesmí jakýmkoliv způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.

Podle § 53 odst. 2 zákona číslo 218/2003 Sb. se za postup v rozporu s výše uvedeným nepovažuje sdělení informací během trestního řízení, pokud účelem takového postupu není jejich zveřejnění, anebo je-li jejich účelem pátrání po mladistvém. Totéž obdobně platí o sdělení informací probačním úředníkem dalším osobám, pokud je jejich sdělení nutné pro získání informací, které se vztahují k vypracování zprávy vyžadované tímto zákonem, nebo bez nichž nelze kvalifikovaně provádět dohled nad mladistvým nebo o něj pečovat, popřípadě kontrolovat plnění podmínek a omezení, které mu byly stanoveny, a zjistit bezpečnost osob, jež s ním přicházejí do kontaktu.

Podle § 53 odst. 4 zákona číslo 218/2003 Sb. jsou osoby, kterým byly sděleny informace podle § 53 odst. 2 zákona číslo 218/2003 Sb. povinny uložit tyto sdělené informace odděleně od jakýchkoli dalších záznamů o mladistvém, kterého se tyto informace týkají a zajistit, pokud tento zákon nestanoví jinak, aby nikdo další neměl k těmto informacím přístup.

Podle § 92 odst. 3 zákona číslo 218/2003 Sb. platí ustanovení § 53 zákona číslo 218/2003 Sb. o rozsahu zákazu zveřejňování informací o mladistvém obdobně i v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let.

Podle § 8b odst. 1 zákona číslo 141/1961 Sb. osoby, kterým byly orgány činnými v trestním řízení poskytnuty informace o osobách zúčastněných na trestním řízení pro účely trestního řízení nebo k výkonu práv nebo plnění povinností stanovených zvláštním právním předpisem, je nesmějí nikomu dále poskytnout, pokud jejich poskytnutí není nutné k uvedeným účelům.

Podle § 8b odst. 2 zákona číslo 141/1961 Sb. nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění

totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin kuplířství nebo šíření pornografie nebo některý z trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti nebo proti rodině a mládeži.

Podle § 8b odst. 3 zákona číslo 141/1961 Sb. zveřejnění obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného uvedeného v odstavci 2, je zakázáno.

Podle § 8b odst. 5 zákona číslo 141/1961 Sb. zákaz zveřejnění informací uvedený v odstavcích 2 až 3 neplatí, dá-li k jejich zveřejnění poškozený předchozí písemný souhlas; je-li poškozený mladší 18 let nebo je zbaven způsobilosti k právním úkonům anebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena, musí dát takový souhlas také jeho zákonný zástupce.

Porušení této povinnosti může být postiženo v případě fyzické osoby podle § 44a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, pokutou až do výše 1.000.000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5.000.000,-Kč, právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě může být za tento správní delikt, podle § 45a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, uložena pokuta až do výše 1.000.000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5.000.000,-Kč, případně posouzeno i jako trestný čin Neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku.

Příloha č. 2

Poučení mladistvého podezřelého ze spáchání provinění

Podle § 42 odst. 2 zákona č. 218/2003Sb., musíte mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti Vám použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit.

Podle § 44 zákona č. 218/2003Sb., neužijete-li svého práva zvolit si obhájce a nebude-li Vám zvolen zákonným zástupcem, může Vám jej zvolit Váš příbuzný v pokolení přímém, Váš sourozenec, osvojitel, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba a tyto osoby tak mohou učinit i proti Vaší vůli. V případě, že nedojde ke zvolení obhájce, bude Vám obhájce ve smyslu ustanovení § 39 trestního řádu ustanoven. V průběhu trestního řízení si můžete kdykoliv místo obhájce, který Vám byl ustanoven či zvolen oprávněnou osobou, zvolit obhájce jiného.

Podle § 7 zákona č. 218/2003Sb., trestnost činu, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož hranice nepřevyšuje pět let, zaniká, jestliže po spáchání činu dobrovolně odstraníte nebo napravíte způsobený následek, anebo se o to pokusíte, zejména nahrazením způsobené škody, učiníte opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusíte odčinit způsobené následky, svým chováním projevíte účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost.

Podle § 15 odst. 3 zákona č. 218/2003Sb., může na základě Vašeho souhlasu soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce uložit výchovná opatření již v přípravném řízení, a to nejdéle do jeho pravomocného skončení. Máte právo kdykoliv v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj souhlas odvolat prohlášením adresovaným soudu pro mládež a v přípravném řízení státnímu zástupci, který vede řízení. Výkon výchovného opatření tím končí.

Podle § 44 odstavce 1 trestního řádu oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný. Jestliže si obhájce do dne hod. nezvolíte sám nebo nebude-li Vám v této době zvolen zákonným zástupcem, příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem, druhem nebo zúčastněnou osobou, bude Vám obhájce ustanoven soudem.

Příloha č. 3

Poučení osoby mladší 15 let podezřelé ze spáchání činu jinak trestného

Po seznámení s předmětem výslechu tě poučuji:

Ve věci máš právo se vyjádřit ke všemu, co se ti klade za vinu, ale nejsi povinen vypovídat. Pokud budeš vypovídat, můžeš uvádět okolnosti, které svědčí v tvůj prospěch. Máš právo užívat při výslechu svůj mateřský jazyk. Máš právo nahlédnout do spisu, dělat si z něho výpisky a poznámky a pořizovat kopie spisu. Při své výpovědi si nesmíš vůči nikomu jinému nic vymýšlet, co není pravda. V případě prokázání tvého protiprávního jednání bude věc řešit soud pro mládež. Po sepsání protokolu, na konci výslechu, si tento protokol přečteš, nebo ti bude přečten. Když budeš chtít něco v protokole opravit, doplnit nebo změnit, tak to řekneš a protokol bude takto opraven.

Příloha č. 4

Poučení zákonného zástupce mladistvého podezřelého

Vás ve smyslu zákona číslo 218/2003 Sb., zákona č. 141/1961 Sb., zákona č. 101/2000 Sb., poučuji o ochraně soukromí mladistvých a nezletilých

Podle § 3 odst. 5 zákona číslo 218/2003 Sb. je v řízení podle tohoto zákona třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, a její soukromí, aby každá taková osoba byla chráněna před škodlivými vlivy, a při dodržení zásady, že je považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

Podle § 53 odst. 1 zákona číslo 218/2003 Sb. nestanoví-li tento zákon jinak, nikdo nesmí jakýmkoliv způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.

Podle § 53 odst. 2 zákona číslo 218/2003 Sb. se za postup v rozporu s výše uvedeným nepovažuje sdělení informací během trestního řízení, pokud účelem takového postupu není jejich zveřejnění, anebo je-li jejich účelem pátrání po mladistvém. Totéž obdobně platí o sdělení informací probačním úředníkem dalším osobám, pokud je jejich sdělení nutné pro získání informací, které se vztahují k vypracování zprávy vyžadované tímto zákonem, nebo bez nichž nelze kvalifikovaně provádět dohled nad mladistvým nebo o něj pečovat, popřípadě kontrolovat plnění podmínek a omezení, které mu byly stanoveny, a zjistit bezpečnost osob, jež s ním přicházejí do kontaktu.

Podle § 53 odst. 4 zákona číslo 218/2003 Sb. jsou osoby, kterým byly sděleny informace podle § 53 odst. 2 zákona číslo 218/2003 Sb., povinny uložit tyto sdělené informace odděleně od jakýchkoli dalších záznamů o mladistvém, kterého se tyto informace týkají a zajistit, pokud tento zákon nestanoví jinak, aby nikdo další neměl k těmto informacím přístup.

Podle § 92 odst. 3 zákona číslo 218/2003 Sb. platí ustanovení § 53 zákona číslo 218/2003 Sb. o rozsahu zákazu zveřejňování informací o mladistvém obdobně i v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let.

Podle § 8b odst. 1 zákona číslo 141/1961 Sb. osoby, kterým byly orgány činnými v trestním řízení poskytnuty informace o osobách zúčastněných na trestním řízení pro účely trestního řízení nebo k výkonu práv nebo plnění povinností stanovených zvláštním právním

předpisem, je nesmějí nikomu dále poskytnout, pokud jejich poskytnutí není nutné k uvedeným účelům.

Podle § 8b odst. 2 zákona číslo 141/1961 Sb. nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin kuplířství nebo šíření pornografie nebo některý z trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti nebo proti rodině a mládeži.

Podle § 8b odst. 3 zákona číslo 141/1961 Sb. zveřejnění obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného uvedeného v odstavci 2, je zakázáno.

Podle § 8b odst. 5 zákona číslo 141/1961 Sb. zákaz zveřejnění informací uvedený v odstavcích 2 až 3 neplatí, dá-li k jejich zveřejnění poškozený předchozí písemný souhlas; je-li poškozený mladší 18 let nebo je zbaven způsobilosti k právním úkonům anebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena, musí dát takový souhlas také jeho zákonný zástupce.

Porušení této povinnosti může být postiženo v případě fyzické osoby podle § 44a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, pokutou až do výše 1.000.000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5.000.000,- Kč, právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě může být za tento správní delikt, podle § 45a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, uložena pokuta až do výše 1.000.000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5.000.000,-Kč, případně posouzeno i jako trestný čin Neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 178 trestního zákona.

Dále ve smyslu § 43 zákona č. 218/2003 Sb. Vás poučuji:

Podle § 43 odst. 1 zákonný zástupce mladistvého je oprávněn mladistvého zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za mladistvého návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý. Ve prospěch mladistvého může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti jeho vůli.

Podle § 43 odst. 2 v případech, v nichž zákonný zástupce mladistvého nemůže vykonávat svá práva uvedená v odstavci 1 a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu těchto práv mladistvému opatrovníka. Proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka je přípustná stížnost.

Jestliže se rozhodnete zvolit mladistvému obhájce (dle § 42 odst. 2 zákona č. 218/2003Sb. mladistvý obhájce mít musí), stanovím Vám pro jeho zvolení lhůtu do hod., dne Pokud mu obhájce v této lhůtě nezvolíte, nezvolí si jej sám nebo tak neučiní další osoby k tomu oprávněné ze zákona, bude mu obhájce ustanoven soudem.